

Vem kan segla förutan vind?

Måspers Anders 88 år gammal, sommaren 1936. Foto: Okänd

Någon gång under 1800-talets andra hälft ägde en smått otrolig seglats rum på Siljan och målsättningen var att segla från Ryssa till Leksand och åter. Han som seglade, eller rättare sagt, trodde att han skulle göra det, hette Måspers Anders Andersson och var min farfars far. Måspers Anders Andersson föddes den 6 december år 1847 i Bråmåbo och tog till sin hustru Kerstin Jönsdotter från Rothagen. Anders och Kerstin fick tre barn; Johanna, Karin och Oskar, den sistnämnde min farfar. Sedermera flyttade familjen permanent till Ryssa. Vilket år har jag dock inte kunnat finna ut.

Måspers Anders var liksom de flesta andra vid den här tiden småbrukare för självhushållningens skull men han hade också andra strängar på sin lyra. An-

ders hade ett gott handlag med pensel och färg vilket bland annat kom till uttryck i form av ådring och som handtextade gravkors och vägs skyltar (se gärna bild på sid 29 i Sool-Öen 1989, ”Ryssa by, Hemfäboden som blev by”). När det gällde ådring så var det ek och mahogny som var på modet att efterlikna under denna tid och troligt är att en och annan gammal fin dalmålning fått stryka på foten för dessa träimitationer. En annan färdighet var att mura upp kakelugnar. En tredje sträng på Måspers Anders lyra av färdigheter var att fara fram på Siljan i båt. Under en tid av sitt liv ägde han en segelskuta av något slag och som last brukade han bl.a. ha de kakelugnar som han själv satte upp i gårdar runtom i bygden. Men det var nog seglandet han brann för och Anders tyckte mycket om att vistas på Siljan. Kanske lite för mycket, ibland kunde han när andan föll på ge blanka den i sådant som rimligen borde göras och i stället ge sig ut på Siljan. Det tycks ha bott en bohem i Måspers Anders kropp och person.

En sommar, gissningsvis runt år 1875, kom det till Måspers Anders kännedom att prästen och missionären Peter Fjellstedt (1802-1881) skulle hålla predikan i Leksands kyrka. Fjellstedt hade studerat bland annat i Lund och i Basel och arbetat som missionär i Indien 1831-35 samt från 1836 till 1840 i Smyrna i Osmanska riket (i dag Izmir i Turkiet). Under en tid verkade Fjellstedt som resepredikant i Schweiz, Tyskland och Frankrike. Mycket finns att skriva om Peter Fjellstedt men för att uttrycka sig lite slarvigt så var det sannerligen ingen småhandlare som skulle hålla låda i drantarnas egen helgedom och mot den bakgrunden kan man lite lättare förstå vad som drev Måspers Anders.

På lördagskvällen dagen före predikan sköt Anders ut sin båt från Skålnäs i Ryssa, i akt och mening att segla till Leksand för att på söndagen lyssna på predikanten med stort P. Båten var tillräckligt stor för att föra segel men inte större än att den kunde ros. I sin modell som en helt vanlig spetsgattad Sold-båt fast troligen byggd av Måsan Anders i Ryssa. Säkerligen hade Anders lagt i en kunt eller ”bög” med lite enklare skaffning för färden; mjölk, torkat kött, lite bröd. Vad vet jag.

Det var emellertid något som saknades, nämligen vind. Det blåste helt enkelt inte, seglet lät sig icke fyllas och Måspers Anders fick helt sonika sätta i gång och ro. Något irriterande tyckte nog Anders, men eftersom båten helt säkert var spetsgattad, dvs. samma form på akterstäv som på förstäv, så drog den knappast något vatten efter sig och var därmed relativt lättrodd. Anders lär nog inte ha bekymrat sig så speciellt mycket och någon gång måste det ju ändå börja blåsa. Avståndet från Skålnäs i Ryssa till Kyrkudden i Leksand är sjövägen lite drygt 19 nautiska mil, eller med lite mer begripliga mått, 35 km. Hela den sträckan fick Måspers Anders ro, ty han fick aldrig någon vind på sin resa och när han drog i land sin allmogebåt i Leksand ringde det redan i kyrkklockorna.

Allt har en ände, så även en predikan med Peter Fjellstedt och med det så stundade hemresan för Måspers Anders och de övriga församlade. När Anders kom ned till stranden av Kyrkudden kunde han helt krasst konstatera att inga dramatiska förändringar skett på det meteorologiska planet. Österviken låg lika blank och stilla som den och resten av Siljan gjort under föregående natt och morgon. Hemresan fick alltså genomföras på samma sätt som nerresan till Leksand, dvs. med hjälp av åror och muskelkraft. Kanske orden och budskapet i Fjellstedts predikan gav Måspers Anders någon sorts styrka att återigen genomföra detta kraftprov. Det är mycket möjligt, men visst och sant är att han tidigt följande måndagsmorgon åter drog iland båten på Skålnäs i Ryssa.

Nu kunde denna lilla historia varit till ända om det inte varit för det här med kakelugnsmurandet som ju var en av Måspers Anders födkrokar. Samma måndag, eller snarare måndagsmorgon, som Anders återkom från Leksand var det planerat att han skulle infinna sig i en gård i södra Vika för att sätta upp en kakelugn.

Efter att båten vederbörligen säkrats knallade han iväg upp till gården i Ryssa ”å to sättjen min redskap”, som farfar uttryckte saken, och begav sig ”skogvegs” mot södra Vika. Någonstans på den skogstapp som skiljer Ryssa från Vika insåg min farfars far att det fortfarande var tidig måndagsmorgon. Det skulle inte duga att komma inskramlade innan folket i gården vaknat och kommit på benen ordentligt, så Anders slog sig ned på en stubbe för att bida sin tid men kanske mest av allt för att vila.

Att ro från Ryssa till Leksand och åter samma helg tar naturligtvis på de fysiska krafterna även för den som är aldrig så styrkt i anden. Måspers Anders somnade tvärt på sin stubbe och när han vaknade bredvid densamma hade tidig måndagsmorgon hunnit övergå i sen eftermiddag eller möjligen tidig kväll. Inte någon större ide att fullfölja vandringen till Vika således, så Anders fick helt enkelt knalla iväg hem till Ryssa ånyo. Väl hemkommen låtsades han inte om sin lilla fadäs, men efter en tid hörde man av sig från Vika och undrade vart han blev av den där måndagen så det var väl bara att lägga korten på bordet...

Måspers Anders lär ha genomfört många mer eller mindre vidlyftiga resor på Siljan men den definitivt sista ägde rum i slutet av juni 1937 och från den resan återvände han till Ryssa på ett trillflak. Anledningen till att han gav sig av var precis densamma som i föregående berättelse, dvs. han skulle lyssna på en predikan. Dock inte i Leksand, utan i Isunda eller möjligen i Sundet, och som var och en kan förstå ej heller i någon kyrka eller annan helgedom. Nej, Anders hade fått reda på att det var någon bekant som hade skaffat sig en radio och i radion sände man om söndagarna gudstjänst.

Helt i motsats till den gång då han for till Leksand så var det denna söndag ordentligt med vind och då någon i Ryssa ifrågasatte det lämpliga i att ge sig av ut på sjön i ett sådant väder svarade Anders, vid det här laget 89 år gammal; ”Jä, i a full ve åjt i nå veder förr!”. Inget snack om saken alltså, och Anders gav sig iväg. Synd bara att han gjorde det i en vanlig roddbåt utan segel för vid det här tillfället blåste det bra som tidigare nämnts, närmare bestämt ”västsunnå veder” (sydvästlig vind). Kanske Anders borde ha beaktat det råd han fick uppe i Ryssa innan han gav sig av. Någon gång denna söndag var det någon som längs Isundalandet fick se en dåligt uppdragen roddbåt och i strandbrynets vatten därjämte, en livlös kropp som snabbt kunde identifieras som Måspers Anders Andersson.

Hur det hela gått till kan man bara spekulera om, men det verkar väl rimligt att tro att den här roddturen blev för mycket för den åldrige mannens hjärta. Uppenbarligen hade han hunnit fram till Isunda och precis börjat dra iland båten när rullgardinen så att säga gick ned. Bud om det inträffade skickades till Måspers-gården i Ryssa och eftersom båten råkade befinna sig i Isunda var det bara för sonen Oskar att spänna hästen för trillan och ge sig av till Isunda för att hämta hem sin hädangångne far.

Beträffande det här med himmel och helvete, dvs. deras existens vågar inte jag uttala mig om. Men om så skulle vara, alltså att dom existerar, så är jag helt övertygad om att Måspers Anders utan vidare diskussion eller besvärande frågor från Sankte Per kunde segla vidare rakt in i paradiset!

Ola Måspers